

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

TRẦN NỮ NHƯ HẰNG

**ĐỜI SỐNG KINH TẾ VĂN HÓA CỦA NGƯỜI
SÁN CHỈ Ở HUYỆN TIÊN YÊN TỈNH QUẢNG NINH
(1986 - 2018)**

LUẬN VĂN THẠC SĨ LỊCH SỬ

THÁI NGUYÊN - 2019

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

TRẦN NỮ NHƯ HẰNG

ĐỜI SỐNG KINH TẾ VĂN HÓA
CỦA NGƯỜI SÁN CHỈ Ở HUYỆN TIÊN YÊN
TỈNH QUẢNG NINH (1986 - 2018)

Ngành: LỊCH SỬ VIỆT NAM
Mã số: 8.22.90.13

LUẬN VĂN THẠC SĨ LỊCH SỬ

Người hướng dẫn khoa học: TS. KIM NGỌC THU TRANG

THÁI NGUYÊN - 2019

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan công trình nghiên cứu: ***“Đời sống kinh tế, văn hóa của người Sán Chỉ ở huyện Tiên Yên tỉnh Quảng Ninh (1986 - 2018)*** dưới sự hướng dẫn của **TS. Kim Ngọc Thu Trang** là kết quả nghiên cứu của cá nhân tôi, kết quả nghiên cứu trong luận văn là trung thực chưa được công bố.

Thái Nguyên, ngày 19 tháng 11 năm 2019

Tác giả luận văn
Trần Nữ Như Hằng

LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành luận văn, tác giả xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới người hướng dẫn khoa học - **TS. Kim Ngọc Thu Trang** đã tận tình giúp đỡ tác giả trong quá trình thực hiện luận văn.

Tác giả xin chân thành cảm ơn các thầy cô giáo trong bộ môn Lịch sử Việt Nam và Thế giới khoa Lịch sử trường Đại học sư phạm - Đại học Thái Nguyên, đã chỉ bảo tận tình, động viên, khích lệ tác giả trong suốt quá trình học tập và hoàn thành luận văn.

Chân thành tri ân sự chỉ dẫn và giúp đỡ của cán bộ Thư viện Quốc gia Việt Nam, Thư viện Viện nghiên cứu Đông Nam Á, Viện Dân tộc học, Huyện ủy, Ủy ban nhân dân, Phòng Văn hóa Thông Tin, Phòng Dân tộc, Phòng Thống kê huyện Tiên Yên tỉnh Quảng Ninh trong quá trình tác giả tìm tư liệu.

Cuối cùng, tác giả xin gửi lời cảm ơn tới gia đình, bạn bè, đồng nghiệp đã động viên, giúp đỡ tác giả trong suốt quá trình học tập và hoàn thành luận văn.

Xin trân trọng cảm ơn!

Thái Nguyên, ngày 19 tháng 11 năm 2019

Tác giả luận văn
Trần Nữ Như Hằng

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN.....	ii
MỤC LỤC	iii
DANH MỤC CÁC TỪ VIẾT TẮT.....	v
DANH MỤC CÁC BẢNG BIỂU.....	vi
MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề.....	2
3. Đối tượng, nhiệm vụ và phạm vi nghiên cứu	6
4. Nguồn tài liệu và phương pháp nghiên cứu	7
5. Đóng góp của luận văn	8
6. Bố cục luận văn	8
Chương 1. KHÁI QUÁT VỀ NGƯỜI SÁN CHỈ Ở HUYỆN TIÊN YÊN	
TỈNH QUẢNG NINH	9
1.1. Vài nét về huyện Tiên Yên.....	9
1.1.1. Tự nhiên, kinh tế và xã hội.....	9
1.1.2. Dân cư và thành phần dân tộc	17
1.2. Khái quát về người Sán Chỉ ở huyện Tiên Yên	20
1.2.1. Nguồn gốc, tên gọi và ngôn ngữ	20
1.2.2. Dân số và phân bố dân cư.....	23
Chương 2. ĐỜI SỐNG KINH TẾ CỦA NGƯỜI SÁN CHỈ Ở HUYỆN	
TIÊN YÊN TỈNH QUẢNG NINH (1986 - 2018)	25
2.1. Nông nghiệp	25
2.1.1. Trồng trọt.....	25
2.1.2. Chăn nuôi.....	31
2.2. Lâm nghiệp.....	34

2.3. Thủ công nghiệp	35
2.4. Khai thác các nguồn lợi tự nhiên.....	43
2.5. Trao đổi buôn bán.....	44
Chương 3. ĐỜI SỐNG VĂN HÓA CỦA NGƯỜI SÁN CHỈ Ở HUYỆN TIÊN YÊN TỈNH QUẢNG NINH (1986 - 2018)	47
3.1. Văn hóa vật chất	47
3.1.1. Ẩm thực	47
3.1.2. Trang phục.....	52
3.1.3. Nhà ở	54
3.2. Văn hóa tinh thần.....	58
3.2.1. Phong tục tập quán	58
3.2.2. Tôn giáo, tín ngưỡng	66
3.2.3. Văn hóa, nghệ thuật dân gian	69
3.2.4. Lễ hội.....	72
KẾT LUẬN	78
TÀI LIỆU THAM KHẢO	81
PHỤ LỤC	

DANH MỤC CÁC TỪ VIẾT TẮT

DT	: Dân tộc
HN	: Hà Nội
HĐND	: Hội đồng nhân dân
KT	: Kinh tế
NXB	: Nhà xuất bản
Tr	: Trang
UBDT	: Ủy ban dân tộc
UBND	: Ủy ban nhân dân
UBMTTQ	: Ủy ban mặt trận tổ quốc
XH	: Xã hội

DANH MỤC CÁC BẢNG BIỂU

Bảng 1.1.	Tổng hợp số hộ, khẩu của người Sán Chỉ ở Tiên Yên.....	23
Bảng 2.1.	Tổng hợp các sản phẩm trao đổi buôn bán của người Sán Chỉ ở Tiên Yên.....	44

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Kinh tế và văn hóa là hai thành tố quan trọng gắn liền với sự hình thành và phát triển của mỗi quốc gia dân tộc cũng như các tộc người. Kinh tế đề cập đến các hoạt động của con người có liên quan đến sản xuất, phân phối, trao đổi, tiêu thụ hàng hóa và dịch vụ. Mỗi tộc người trong quá trình vận động và phát triển của mình đều dựa vào những điều kiện riêng mà hình thành nên những loại hình kinh tế đặc trưng. Văn hóa là toàn bộ những giá trị vật chất và tinh thần do con người sáng tạo ra và tích lũy trong quá trình hoạt động thực tiễn, là kết quả của sự tương tác giữa con người với môi trường tự nhiên và xã hội. Văn hóa của một dân tộc thể hiện trước hết ở bản sắc của dân tộc ấy. Nói cách khác, văn hóa là thước đo trình độ phát triển của mỗi quốc gia, dân tộc. Trong một mối quan hệ thống nhất, văn hóa đóng vai trò quan trọng cho việc định hướng phát triển một nền kinh tế.

Việt Nam là một quốc gia đa dân tộc, tộc người Sán Chỉ là một trong hai nhánh (cùng với nhánh tộc người Cao Lan) thuộc dân tộc Sán Chay, được coi là một trong những thành viên quan trọng trong cộng đồng tộc người Việt Nam. Người Sán Chỉ cư trú rải rác, xen cài với các dân tộc ít người khác ở một số địa phương thuộc các tỉnh phần Đông Nam vùng Đông Bắc Việt Nam: Thái Nguyên (Đông Hỷ, Phú Lương, Đại Từ), Tuyên Quang (Sơn Dương, Hàm Yên, Yên Sơn), Phú Thọ, Vĩnh Phúc, Bắc Giang (Lục Nam, Lục Ngạn, Sơn Động), Lạng Sơn (huyện Lộc Bình, Hữu Lũng), Quảng Ninh (các huyện Hoàn Bồ, Bình Liêu, Ba Chẽ, Tiên Yên...). Trên địa bàn tỉnh Quảng Ninh, theo số liệu 1/4/2009, thành phần dân tộc Sán Chay chiếm 1,41% (trong đó tộc người Sán Chỉ chiếm trên 80% số dân trong thành phần dân tộc Sán Chay của tỉnh). Người Sán Chỉ có số dân đứng thứ 5 sau các tộc người Việt, Dao, Tày, Sán Dìu của tỉnh [40].

Tộc người Sán Chỉ là một trong bảy tộc người thiểu số của tỉnh Quảng Ninh sinh sống thành cộng đồng làng bản, cư trú ở hầu hết ở các huyện miền núi của tỉnh, đặc biệt là khu vực huyện Tiên Yên, bởi đây là huyện có vị trí trung tâm trong giao lưu văn hóa của các tộc người.

Trong những năm gần đây, được sự quan tâm của Đảng và Nhà nước, diện mạo kinh tế, xã hội của Tiên Yên có nhiều khởi sắc. Đời sống vật chất, tinh thần của người dân, trong đó có tộc người Sán Chỉ được cải thiện đáng kể. Mặc dù còn có những hạn chế nhất định về cơ sở vật chất so với vùng thành thị của tỉnh nhưng người Sán Chỉ ở Tiên Yên vẫn luôn giữ gìn và phát huy bản sắc văn hóa dân tộc thông qua bảo tồn ngôn ngữ, trang phục, phong tục tập quán của tộc người mình, góp phần vào bức tranh văn hóa đa sắc màu của các tộc người thiểu số trên địa bàn tỉnh Quảng Ninh.

Việc nghiên cứu về đời sống kinh tế, văn hóa của người Sán Chỉ ở huyện Tiên Yên tỉnh Quảng Ninh từ năm 1986 đến năm 2018 không chỉ làm rõ đặc điểm kinh tế, văn hóa của người Sán Chỉ ở huyện Tiên Yên tỉnh Quảng Ninh từ 1986 đến 2018 mà quan trọng hơn là đi sâu làm rõ những thay đổi, chuyển biến trong đời sống vật chất và tinh thần, từ đó xác định những giá trị kinh tế, văn hóa cần bảo tồn và phát huy của tộc người Sán Chỉ trong quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước.

Những vấn đề đặt ra trên đây là cơ sở để chúng tôi chọn **“Đời sống kinh tế, văn hóa của người Sán Chỉ ở huyện Tiên Yên tỉnh Quảng Ninh (1986 - 2018)”** làm đề tài luận văn thạc sĩ của mình với hi vọng sẽ góp phần làm sáng tỏ những khía cạnh đặt ra ở trên.

2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề

Vấn đề người Sán Chỉ và hoạt động kinh tế, văn hóa của tộc người này đã được đề cập trong một số công trình nghiên cứu, ở những mức độ và khía cạnh khác nhau.

Tác phẩm *“Kiến văn tiểu lục”* của Sử gia Lê Quý Đôn đã khái quát về lịch sử và văn hóa Việt Nam từ đời Trần đến đời Lê, đi sâu vào nhiều lĩnh vực thuộc